

Nasıl *bir-bir-aradalık*?¹

Özge Soysal, Zeynep Özen Barkot

Nasıl bir bir-aradalık sorusu öznenin imkânsız karşısındaki konumlanışlarıyla ilişkilidir. Öznellik, özneler-arasılık ve toplumsal bağ üçlüsünü birbirine bağlayan imkânsız, en yalın tanımıyla öznel ve toplumsal düzlemde merkezi bir boşluğun yapısal yazılışdır. Açıklayalım:

Bilinçdışı öznesinin kuruluşu birden fazla aşamayı izler ve insan yavrusu tüm bu aşamalarda birden fazla boşlukla, denk olmayış biçimiyle karşılaşır.²Öznenin onu önceleyen dilin yapısının yani sözcüklerin işleyiş düzeneğinin içine dahil olması ilk aşamadır. Her ne kadar başlangıçta özne dili öznel bir ifade alanı olarak kavrayamasa da bu onun en yakın çevresindeki insanlardan yola çıkarak sözcüklerin önemini keşfettiği, hatta vurgulamaların ve bazı seslerin tonlanışının ayırıcına vardığı, ağzının içinde yuvarladığı mırıldanmalarla sözcüklerin tadına baktığı ilk aşamadır. Bununla birlikte henüz sözcüklere eksik olanla, dilde ifade edilemeyenle karşılaştığı bir aşama da değildir.

Şüphesiz, öznenin sözcüklerin kullanımına atılım vermesi hem kendi sözcüklerine başvurarak Öteki'den ayrıştığı, Ötekinin zevkine tabi olmaktan vazgeçtiği, hem de eşzamanlı olarak nesnenin gerçeğine doğrudan erişimi kaybettiği anlamına gelir. Nesne artık sözcüklerin aracılığıyla belirtildiğinden, nesnenin gerçeğine sahip olmak da imkânsızdır. Fakat öznenin bu imkansız hesaba katabilmesi, bir diğer deyişle dışarıya fırlattığı (Austossung)³ gerçeği imkânsız olarak temsil edebilmesi, bir diğer aşama olan Ötekinin söylemindeki boşlukla karşılaşmasıyla mümkündür. Bu Ötekinin eksikli oluştan itibaren kastrasyonla olan ilişkisinde söylemin içinde cinsel, konuşan bir varlık olarak nasıl yer aldığı yani eksikliğin göstereniyle nasıl ilişkilendiğiyle doğrudan ilgilidir. Ötekinin dilsel yapısının her şeyi söylemek ve açıklamakla ilgili eksikliğiyle karşılaşan çocuk, bu boşluğu çevreleyebilmek için kendi dolayımını, öznel bilinçdışı düşlemsel cevabını oluşturacaktır. İçinde yer aldığımız dilin öznelleştirilmesi ve benzerlerimizle olan birlikteliğimizde özne olarak konum alabilmemiz bu iki zamanın birbirine düğümlenmesiyle olanaklı hale gelir. O halde öznenin imkânsız karşısındaki

¹ Bu metin 20 Ekim 2018 tarihinde İzmir'de gerçekleşen "*Bir-aradalık: Haller, dinamikler, imkanlar*" konulu TODAP VI. Eleştirel Psikoloji Sempozyumu'nda sunulmuştur.

² Lacan'ın 1957-1958 yıllarındaki Seminerinde oluşturduğu graphe du désir, R şeması, öznenin ortaya çıkışında mantıki zamanları oluşumu (1945), dürtü kuramını Freud'dan itibaren yeniden ele alışı (1964), söylemler, özellikle de Efendinin söyleminin yazılışı (1969-1970) bu aşamaların ele alındığı kuramlardan ilk aklımıza gelenleri.

³ Freud'un 1925 tarihli "*Die Verneinung*" metninde geçen ve dışarı atma, "bilinç tarafından hesaba katmanın reddedilmesi" anlamında kullanılan bir terim. Bilincin, dürtüsel temsillerin temsilcisinin ve dürtülerin beden sayesinde gerçekleştirmek istediklerinin (fallusun anlamının), özetle aşırı, sınırsız ve ölçüsüz zevkin (Jouissance) dışarı atılması (rejet) eylemiyle oluştuğunu belirtelim. Bunu kökensel bastırmanın kökensel hesaptan düşmesi (forclusion), dolayısıyla da gerçeğin imkânsız olarak oluşması olarak da düşünebiliriz.

konumlanması ve kendi adına bölünmüş özne olmayı üstlenebilmesi, otorite figürlerinden olan Ötekinin dilin yapısına has bir eksikliği söyleminde imkânsız olarak temsil edebilmesiyle bağlantılıdır.

İnsan varlığının neyse o olarak gerçeğinin gösteren zincirinin sembolik düzlemdeki adlandırmalarından kopuşunu, ikinci bir zamanda gösteren zincirindeki gösterenlerin birbirinden farklılaşması takip eder. Bunu temsiliyet düzleminde oluşan anlatının boşlukları olarak da tarif edebiliriz. Aslında yazma eylemi, bu eylemi ancak temsil dışı olan bir imkansızdan itibaren gerçekleştirildiğimizin güzel bir örneğidir. İlk etapta zihinde beliren düşüncelerin yazıya aktarılmasıyla harflerin gerçeğinin bir biçime ve anlama kavuşması söz konusudur. Harflerin sözcüklerin kazandırdığı biçim ve anlamları yazıya dökülmesi, neyse o olarak -ses? görsel bir şekil? x?- kendi gerçeğinden kopuşudur. Bu aynı zamanda, yazı ancak dilin yeri olan Ötekinin öznelendirilmesiyle mümkün olacağından, gerçeğin ve simgeselin yazı dolayısıyla birbirine bağlantılıdır da. Fakat yazma eylemi başladıktan itibaren yazı nesnesinden bağımsızlaşır; daha doğrusu yazılması düşünülen ancak yazma eylemiyle temsil edilebilir hale gelir çünkü yazma eylemine atılım veren imkânsız, ancak yazma eyleminin temsile ve anlatıya dökme uğraşında var ettiği bir imkansızdır da. Ve yine yazı deneyiminin kendisi yazmaya atılım verenin berisinde ve ötesinde ne olduğunu düşündürtebilir. Böylece bu noktadan itibaren yazmayı düşündüğümüzle yazıya döktüğümüz arasındaki fark da belirir -psikotik bir yazıdan farklı olarak mesela-. Bu farkı ortaya çıkaran, yazı deneyimi katmanlaşıp açıldıkça kaçınılmaz olarak bir başka sayfaya gelip dayanmamızdır: Anlatının kendi içinde oluşan ve genelde tikanıklık olarak tarif edilen boşluklarla karşılaştığımız safha. Bu tam da gösterenlerin birbirine eklemelişinde gösterenin etkisi olarak oluşan ve temsil edilmeye direnen pür bir eksikliğin açığa çıkışıdır. Anlatıyla gelen haz, gösterenin gerçeği hiçbir zaman tam olarak temsil edemeyişiyse haz ilkesinin ötesine, gösterenlerin birbirine eklemelişinde oluşan deliklerin en nihayetinde harflerle işaretlenen izine açılır. Yazının konusu, sonunda temsil-dışı bir boşluk olarak nesneyi açığa çıkarır⁴. Bu üçüncü aşama, Lacan'ın mantiki zamanlarından itibaren düşündüğümüzde⁵, eminliğin öznesinin kurulduğu, beraberinde etik bir konumlanması da getiren bir aşamadır; şüpheye, yanılgıya, hataya yer bırakmayan kesinliğin öznesinden farklı olarak. Zira sembolik bir konumlanışın meşruiyetini öznel etik bir düzlemde dayanak alması, bilinçdışı öznesinin ancak imkansızın bu tanınışıyla kurulmasıyla bağlantılıdır⁶.

⁴ Michèle Montrelay'ın Marguerite Duras üzerine yaptığı bir sunumdan esinlenerek (*L'ombre et le nom. Sur la féminité* içinde, Paris, Minuit, 1977) Lacan'ın Duras'nın yazı stilini, yarattığı *Lol V. Stein* karakterinden itibaren ele aldığı metni (1965), temsil edilmesi imkânsız olanın edebi ve sanatsal olduğu kadar bir o kadar da öznel bir *stille* nasıl da var edildiğine dair çok güzel bir örnek. Yine Patrick Brun'un Godard ve Duras sinemasını, Claude Lanzmann'ın *Shoah* filmi (1985) temsil edilmesi imkânsız olanın poetik örnekleri olarak ele aldığı geniş çaplı çalışması kayda değer. (Patrick Brun, *Poétique(s) du cinéma*, L'Harmattan, 2003).

⁵ J. Lacan, *Le temps logique et l'assertion de certitude anticipée* (1945), *Écrits* içinde, Paris, Le Seuil.

⁶ J. Lacan, 1964 yılında *Psikanalizin dört temel kavramı* Seminerinde psikanalizin ve bilinçdışının etik temellerini Seminerinin başından sonuna kadar uzun uzadıya ele alır. Bu Seminerin Metis yayınlarından Nilüfer Erdem çevirisiyle Türkçede yayınlanan (2013) ve Seuil yayınevinin versiyonundan yapılan çevirisinde "Du sujet de la

Aslında öznenin doğumunun ilk anından bu yana bir dizi boşlukla ve denk olmayışla karşılaşması -özne ve Ötekinin birbirine denk olmayışı, özne ve nesne, beden ve dil arasındaki ayrışma-başkalık (altérité) olarak adlandırdığımız bir dizi radikal farklılıkla da karşılaşmasıdır. Buradaki temel nokta başkalığın, benzerden farklı olarak, temsil-dışı bir bilgiden itibaren kurulmasıdır. Söz konusu olan temsil-dışı olanın, yani bilinçdışı bilgiyi oluşturan boşluğun, temsiliyete izin veren temsilci (sıfır) olarak yazılması ve böylelikle yazıya imkân vermesidir.⁷ Bunun hem özne hem de grup dinamikleri açısından önemi, sözcüklerin simgesel bir art alanının olması ve boşluğun bu yerini radikal farklılığın göstereni olan fallik gösterenin yapılandırmasıdır. Grup mantığı bu art alanı dışladığında, aynı esnada bu alanı dilin yasalarına göre yapılandıran göstereni de hesaptan düşmüş olur. Bunun grup dinamiklerindeki olası bir sonucu, farklılığın, kaybın ve gerçeğin temsil edilmesinin tek dayanağını dilsel sembolik bir gösteren yerine narsisizmin oluşturması riskidir.

Birliktelik üzerine kurulan bir grup mantığını bu temeller üzerinden değerlendirdiğimizde, sadece başlığımızın çeşitli yazılış şekillerinden yola çıkarak bile bir-arada olma şekilleri üzerine düşünebiliriz. “Nasıl *Bir* bir-aradalık?” yazılışı biçimsel ve anlam bakımından Bir’e yapılan bütünleyici vurguyla Tek olana, harmonik ideal bir birleşmeye gönderimde bulunur. Bu türden bir küresel yapı (dürtüsel ekonomiden düşündüğümüzde sisteme tek bir giriş-çıkış yeri/delik olması ve dahası bunun tek ve aynı yer olması) aynılaşmanın imgesel-narsistik aşamasında tıkanır. Bir’in kendisine doğrudan öncelik tanıyan, bundan dolayı her türlü farklı eklemleme biçimlerini hesaba katmayan bu sistem -salt retorik aşamasında bile-özneyi birliktelik ya da bir-aradalığa değil “Birlik”e çağırır. Öznelliğin yerleşemediği, dahası ona yer açmayan narsistik Birlik, en kaba rızanın bir tür topyekûn teslimiyet olarak yaşandığı, farkın silindiği kurumsal aidiyetlerde kendisini gösterir.

“Nasıl *bir bir-aradalık?*” diye yazdığımızdaysa, birlerin bir-aradalığından söz edilebilir. Diğer bir deyişle birlerin/benzerlerin birbirine sonsuzca eklendiği, yan yana geldiği yatay bir düzlemdeyizdir. Bu

certitude” “Kesinliğin Öznesi” (s.35) olarak çevrilmiştir. Oysaki özneyi kesinliğin öznesi olarak adlandırmak Lacan’ın belirgin, betimlenebilir herhangi bir temelden ta da tözden bahsedemediğimiz özne kuramıyla örtüşmemektedir. Üstelik kesinlik ve eminlik arasında gerek kuramsal gerek klinik olarak azımsanamayacak önemli farklar bulunduğu aşıkarken. Lacan’ın bu Seminerinin okunuşunu ayrıntılarıyla çalışan Christian Fierens (2010), Lacan’ın özne ve Öteki arasına koyduğu radikal başkalıkla her türlü kesinliği kestiğini, bunu Seuil yayınevinin yazmayı uygun gördüğü gibi “le sujet de la certitude” olarak adlandıramayacağımızı, eğer ki bir eminlik varsa onun da şüpheyi yok etmemizin yani kesinliğin imkansızlığının eminliği olduğunun altını çizer. Bu açıdan değerlendirildiğinde Lacan’ın Seminerlerinin yazıya geçirildiği farklı versiyonlara da erişmek ve okumak önem teşkil eder.

⁷ Alain Didier-Weill bunu bilinçdışı bilgi tarafından unutulmuş bilgiden farklı olarak, *unutulan bilginin kesin olarak unuttuğu bilgi* olarak tarif eder. Lacan’ın yaptığı ayrımı takiben (bkz. *Televizyon* metni, Monokl yayınevi, çev. Ahmet Soysal) bilinçdışının birbirinden farklı iki ayrı yüzünü betimler. Simgesel düzlemde ele alabileceğimiz bastırılanın geri dönüşüyle bir aydınlanma, ışık olarak deneyimlediğimiz bilinçdışı bilgi ve bunun zıttı olarak kökensel olarak bastırılan gerçeğin geri dönüşü olarak cinsel ilişkinin bilgisinin olmadığı bilgisi. Aynı yazının hem birini hem de diğerini barındırdığını ve simgeselin imkansızın bazı işaretlerini taşıdığını altını çizelim. (Alain Didier-Weill, *Qu-est-ce que le surmoi?*. Recherche clinique et théorique, Toulouse, érès, 2016).

da içinde bulunduğumuz uzamın lineer, metonimik bir akışta hatta kayışta olduğu anlamına gelir ve ilişkiler de yine öznel farklılaşmaların olmadığı, ama adına bu kez alternatifler denilen bir “seçenekler sisteminde” sıkışır. Böylesi bir yapıda oluşan ilişkilerin en büyük tehlikesi başkılığın kurulmasına ve kabulüne izin vermeyen kapalı bir işleyişe dönüşmesidir.

Önerebileceğimiz bir başka yazım şekli ise “Nasıl *bir-bir-aradalık*?” yani (-) simgesini iki bir’in arasına yerleştirmektir. Böylelikle bu yazım şeklini şöyle okuyabilme şansımız da doğar: Nasıl *bir eksi bir aradalık*? Bu da diğer iki düzlemden, küresel metonimik düzlemlerin yatay oluşumdan farklı olarak bükümlü yani ayrışmanın ve farklılaşmanın olduğu Simgesel bir yapının oluşumuna izin verir. Üstelik bir’leri harfle değil de rakamla yazdığımızdaysa (“Nasıl 1-1 aradalık”) bu yapı daha da belirginleşir çünkü 1-1’den “0 (Sıfır)” sayısını elde ederiz ve bu da bir-aradalıkların ve kurumsal deneyimlerin merkezde ancak boşluğun, eksikliğin, namevcutun yer alması sayesinde oluşabileceğini işaret eder.

En basit haliyle ilkinin illüstrasyonu otoriter sistemlerdir, ikincisinin ise günümüzün post-modern toplumları; ilki söylemin tümüyle özneyi belirleyebileceğini, ikincisi ise öznenin söylemden tümüyle bağımsız hareket edebileceği yanılmasını yaratır. Bir’le imgesel özdeşleşme özneliğin oluşumuna baştan izin vermemekle birlikte, birlerin birbirine dokunmayan toplamı da özneliği bir o kadar yalıtılmış bırakır. Aralarındaki yapısal düzenleniş farklılıklarına rağmen her iki örgütleniş tarzı da farkı silmeye yeltenir; biri merkezde cismanileşmiş bir iktidarın, diğeri ise merkezsiz ya da her merkezin kendinden menkul addedildiği bir dünyanın idealini yaratır. Bu nedenle de birbirinden apayrı bu iki söylemin -ki farkın tanınmaması noktasında söylem olamayan söylemlerin- varsaydığı birliktelik biçimleri, öznenin arzusuna da yer açamaz.

Bu bir-lik hallerine yönelik kurulabilecek (ister Bir için bir olmak, isterse de eklemelenememiş Bir’ler kitlesi olsun) ve yeni olana imkân tanıyacak bir bir-aradalığa ancak üçüncü koşul zemin hazırlar görünür: Bu olası birliktelik, daha en başta eksiğin tanındığı ve aslen merkezin bir kişide cismanileşmediği, bu ölçüde boşluğa olanak tanıyan ve onun etrafında bir arada kalan öznelerin bir arada kalma arzularıyla kurulur. Öznenin hem kendi arzusuna hem de yaşadığı başkalarıyla birlikte bir gelecek hayaline de izin vererek, zira öznenin arzusunu sürdürbilmesi her şeyden önce başkanın ve başkılığın tanınmasını içerdiğinden, böylesi bir bir-aradalık ne tek başına öznenin narsistik doyum ya da incinmelerini ne de “diğerleri için ve onlara rağmen” şiarına savrulan bir tüm-güçlülüğü esas alır. Öznenin sadece kendi eksiğiyle değil, eksiğin kendisiyle yüzleşebildiği *bir-bir-aradalık*, “başka”nın bilinçdışı olarak hesaba katıldığı, bu nedenle de -kimi zaman taktik ve manevralara sahip olsa da- asla salt stratejik olamayacak bir ortaklığın kurulabilmesinin potansiyelini sunar.

Birbirinden topolojik olarak farklı olan bu düzlemleri, bağ kurma biçimlerinde değişen etkilere sahip Fransızca kökenli üç ayrı kavramla birlikte düşünmek açıklayıcı olacaktır: Alternatif, altérer ve

altérité. Türkçede de sıklıkla kullanılan alternatif sözcüğü, birbirini bir devamlılıkta takip eden yer değiştirmeler anlamına gelir. Toplumsal bağın salt alternatifler üzerine kurulduğu bir yer değiştirme, her bir ögenin bir diğerinin muadili olabildiği, dolayısıyla da hiçbir farkın şaşırtmadığı bir konformizmi doğurur. Alternatifleri sonsuza kadar çoğaltabileceğimiz olasılığı ise benzerin ve Ötekinin yerinin birbirine karıştığına göstergesi olan dilsel bir muğlaklığı ve ikircikliği üretir. Bu durumun ilk fark edilir etkisi sembolik bir konum almaya zorlanan öznelardir. Zira alternatifler söylemi, nesneye süregelen olarak yaptığı olumlu vurguyla, bir başka deyişle nesneye kaybı yok saydığı bir olumluluk yüklemesiyle, sözcüklerin kullanımında dışlanması -imkânsız olarak gerçeğe gönderilmesi- gereken bir unsur da yok saymış olur⁸. Bu da sözcüklerin aynı anda hem gerçeklikte işaret ettikleri anlamda hem de dışlamaları gereken tam tersi anlamda kullanılmalarına denk gelir.

Halbuki dildeki zıtlıklar oyunu göstereni hiçbir zaman tek başına düşünemeyeceğimiz bir gösteren çiftinin (G1-G2) birbirine eklenilebilmeye oluşur. Bir gösterenin onun karşıtı olan başka bir gösterenle geçerlilik kazanması ve potansiyel olarak gösteren zincirinde bulunan diğer gösterenlerle bağlantısı içinde anlam kazanması, tek bir gösterenin aynı anda her şeyi ifade edemeyeceği gerçeğini işaret eder. Bu söylemin öznesinin, söyleminde temsil dışı olan gerçeğe yer bırakabildiğinin göstergesidir ve bu yer bırakış da ancak özne oluşta karşılaşılan Ötekilerin kaybı üstlenebilmeleriyle mümkündür. Üstelik tıpkı yazı deneyimine atılım verenin anlam-dışı olması gibi, her seferinde gösteren zincirinden dışlanan unsurları koşullayacak olan etmen de yukarıda bahsettiğimiz boşluk ve denk olmama deneyimleridir. İnsan varlığının dünyaya gelişinden itibaren imkânsız olan ve dışarıda bırakılmak zorunda kalan, tam da topyekûn Anlamın sınırsızlığıdır ve fark edebileceğimiz üzere Tek'in ve Bir'in mutlakiyetini önleyen şey, gösterenlerin hem birbirlerine birbirlerinden anlam bakımından farklılaşarak eklenmesi hem de her bir gösterenin tüm anlamları kapsayamaması bakımından kendinde içerdiği boşluktur⁹.

Örneğin üzüldüğümüzde hiç üzülmemiş gibi davranamayız, çünkü üzülme sözcüğü sevinmek, coşmak, mutlu olmak anlamlarını dışarıda bırakır. Bununla birlikte üzülme, üzüntü sözcükleri ancak sevinmek, sevinç sözcükleriyle birlikte dilin simgesel işleyişinde yer alabilir ve tanımlanabilir. Ve yine

⁸ Söz konusu olumlama, nesneyi vazgeçilmesi gereken bir dürtü fazlasıyla yüklemektir. Nesnenin sürekli uyardığı bu durumda, nesne fallik gösteren sayesinde eksik konumunu kazanamadığından imkânsız olanı da bilinçdışında düğülenmeden bırakır. Bunun en sık rastlanılan sonuçlarından biri seçim yapmakta ve kaybı üstlenmekte zorlanan öznelere ıstıbadıdır.

⁹ Barış için imzacıların imzaladıkları metnin, iktidar tarafından berisinde ne sembolik ne de öznel bir art alan içermeyen Tek bir anlamın mutlakiyetine indirgenmesi, öznel bölünmüşlüğü dilsel-yapısal-simgesel dayanaklarının inkarının olduğu kadar gerçeğin de inkâr edildiğinin bir örneğidir. Zira akademisyenlerin beyanlarını incelediğimizde hemen her birinin savunmasına kendi öznel dayanakları, koşulları, yaşam biçimi, temel uğraşları, dert edindikleri meseleler, değerler sistemi gibi konulardan başlaması ve aşikâr toplumsal gerçekliklerle bağlantısı içinde imzanın atıldığı tekil bağlamın-hikâyenin önemle altını çizmesi bu açıdan dikkate değerdir.

örnek olarak ayrılık hem gerçeklikte ayrı kalma, birlikte olmaktan vazgeçme, hem de ayrılık olmamışçasına birlikte olmaya devam etme anlamına gelemez. Bu şekilde yaşantılanması, öznel bölünmenin işaretinin – dışlanan unsur olarak imkansız bilinçdışında sabitleyen fallik gösterenin- yok sayıldığı fetişistik bir yarılmaya yol açar. Jean M. Forget'nin "sözcüklerin fetişleştirilmesi"¹⁰ olarak betimlediği bu durum sözcüklerin art alanının, öznel arka planının olmadığı, diğer bir deyişle gösterenin temsil dışı bir öğenin tanınmayışıyla öznel bir değer kazanmadığı durumlardır. Bu yarığın gerek öznel gerekse kurumsal düzlemdeki etkisi, sözcüklerin sözcüklerle birleşmediği söylemler üretmesidir. En basitinden kurumsallaşmanın ve de kurumlarda var-olmanın birçok açıdan sancılı olduğu Türkiye gerçekliğinde şu soruyu sorabilmemiz anlamlıdır: Referans aldığımız kuramların, kuramcılarının, düşünürlerin söylediğini söylediğimiz şeyleri gerçekten düşünüyor muyuz? Öznel bir deneyimin içinden, sözcüklerin yerinden mi konuşuyoruz? Bu sorulara nasıl cevap verdiğimiz önemlidir çünkü bilgiye evet dediğimiz ama bu bilginin doğduğu öznel hakikatin yerini tanımadığımız takdirde dogmalar ve uysal sadıklar üretiriz. Sözcüklerin artık bizi şaşırtmadığı, sorgulatmadığı, durdurup ötesini düşünmeye zorlamadığı bir alanda ruhsal bir etkinliğin ve değişimin olması da namümkündür; kısacası atalet kaçınılmaz hale gelir.

Yukarıda bahsettiğimiz türden simgesel bir adlandırmanın ve konumlanışın olmayışı özneyi pür bir imgesellikte, imgelerin birbirleri ardına çağırıldığı bir düzlemde bırakır, çünkü bu tür bir alternatifler sisteminde sınırın ve farkın oluşmasını sağlayan sembolik unsur inkâr nesnesidir. Ruhsal temsillerin adeta birbiri ardına havada uçuştığı bu deneyim, iç-içe geçen özne-nesne ilksel deneyimlerinin ilk hallerini içerdiğinden, keyfi ve bir o kadar da kaygı uyandırıcıdır. Net ve belirgin bir ayırımın, simgesel adlandırmaların ve sınırların olmadığı deneysel türdeki yaşam biçimleri her ne kadar günümüz postmodern söylemi tarafından cazibeli olarak sunulsa da bu tür ilişkilenmelerde henüz Ötekinin arzusuna bağımlı olmayı sürdürdüğümüz, öte yandan da özgürleşmeye çalıştığımız bir simgeselleştirme uğraşının ilkel bir etabında olduğumuz da bir gerçektir.¹¹ İçerisi ve dışarısının birbirine karıştığı ve kesin bir şekilde ayrılmadığı bu ilk yaşama tutunma deneyimleri, Lacan'ın bahsettiği *ex-time* kavramının da henüz ruhsallıkta yerini almadığı safhadır. İç-dışsal ya da içerideki-dış olarak çevirebileceğimiz *extime*'in oluşabilmesinin iki koşulu vardır: birincisi aşırı zevkin, Ötekinin zevkinin dışarı atılması, bedenün yüklendiği zevk fazlasının bastırılması, böylelikle de dışarısının, eşzamanlı olarak da içerinin oluşmasıdır. Bu aşama içerisi ve dışarısının oluşumuna izin verse de öznenin henüz ikisinin arasındaki farkı temsil edip, dengeyi kurabildiği bir aşama değildir. Henüz temsiliyetten söz edemediğimiz bu türden bir

¹⁰ J. M. Forget, *L'adolescent face a ses actes... et aux autres*, Toulouse, érès, 2013, 2. Baskı.

¹¹ Bunun özneleşme aşamalarında, henüz Ötekiye bağımlı olan küçük bir çocuğun, birincil bastırmanın etkisi olarak Ötekiden gelen yansımalarla ilk ruhsal temsillerini oluşturduğu aşama olduğunu belirtelim. Bu önemli ve gerekli bir ilk aşamadır, lakin ruhsal temsillerin simgesel adlandırma ve ayrıştırma olmaksızın kurulamadığını hatırladığımızda, imgeselin baskın olduğu bu aşamada imgeselin de henüz bir tutarlık ve süreğenlik kazandığını söyleyebilmemiz de mümkün değildir.

birliktelik de birinin dışarıdan gelen değerini tehditkâr olarak algılayıp, olanca gücüyle ve bir an önce kurtulmaya çalıştığı paranoid savunmaların, öfkeden suçluluğa ani ve öngörülemez duygusal geçişlerin kıskacında yaşantılanır. Bu tarz savunmalar bize uyarı yüklü dürtüsel nesnenin henüz nesnenin eksikliğine dönüşmediğini işaret eder, dolayısıyla da aynı ve benzer arasındaki fark da kavranamadan kalır. Öznenin kendisini ona göz kırpmaya devam eden aynıya, zevk nesnesine indirgenme tehdidinden korumaya programladığı fobik türdeki bazı savunmalar ve engellenmeler, bir diğer uçta şiddete ve eyleme geçişlere savrulabilme riskini de her zaman potansiyel olarak barındırır.

Mesafenin sağlıklı bir yerden kurulabilmesi ancak ikinci bir aşama olan simgesel yasa(k)nın içselleştirilmesi hareketiyle/ruhsallığın içe doğru aldığı kıvrımla, yasanın dürtünün amacının üzerine, temsilin nesnenin gerçeğinin üzerine geldiği bükümlü bir katlanma hareketiyle gerçekleşebilir. Böylece dışarıdan gelen, öznenin özne olabilmek için kurtulurcasına dışarıya fırlattığı dürtüsel bir uyarımın tahammül edilemez bir bozuncusu olmak yerine, kendi imgeleminin dışında gerçekliğin yaşayan tekil bir varlığı olarak ayrışabilir. Simgesel yasa tam da insanın dünyayı paylaştığı benzerlerine ve diğer tüm varlıklara istediğini söyleyebilme ve yapabilme keyfiyetini yasaklayan temel, evrensel bir insanileşme yasasıdır. Öznenin kendisinin konuşan-varlık olarak eksikli Öteki konumuna yerleştiği bu aşama, içerisi ve dışarısının ilkel kaygı uyandırıcı deneyimlerinden, ikisi arasında bir köprünün, bağın kurulabildiği ve benzerlerin ayından farklı olarak öznellikte temsil edilebildikleri bir iç-dışarıya izin verebilecektir. Yine de zorunlu olan bu ilk aşamayı her zaman zorunlu olarak ikinci aşamanın izlemediğini belirtelim, zira bu ikincisi başta toplumsal bağı düzenleyen söylemlerin simgesel yasayı ve araçlarını tanıyıp tanımamasıyla ve öznenin mikro çevresindeki Ötekilerin konumlanışlarındaki netlik ve açıklıkla ilgilidir.

Bu ikinci aşama gerçekleşemediği takdirde genellikle başvuru olan yol gerek klinik uygulamanın gerekse tarihin ve içinde bulunduğumuz siyasi, toplumsal yaptırımların bize öğrettiği kadarıyla kaygı uyandıran ilk zamanının karşısına “bu budur” türünden arkaik üstbenliğe dair bir hiyerarşinin ve sansürün koyulmasıdır. Alt etmek, bozmak, yenik düşmek anlamlarına gelen *altérer* sözcüğünde olduğu gibi birinin değerini alt ettiği, yok saydığı bir yasaklayışı ya da pür bir akılcılığın hedonist katılığını onaylayabilmemiz elbette bahis konusu değildir¹²; zira bu da gerçeğe, farklılığa, öznelliğe yer bırakmayan bir sistemin diğer yüzüdür. Üstelik her türlü savın ve itirazın aynı oranda geçerli ve doğru olabildiği, öznel kaynağının belli olmadığı alternatifler söyleminin tersine, altérer mantığı üzerine kurulan bir birliktelik, itirazı engelleyen bir baskı rejimini doğurur. Oysaki itiraz edebilmek, bireyin narsisizminin kendisini dayattığı fevri bir çıkıştan öte, erişemediğimiz bir hakikati, var-olmanın gerçeğini, dert edindiğimiz bir meseleden itibaren sahiplenebildiğimiz bir göstergesidir.

¹² Bu noktada Michel Onfray'ın psikanalizle ilgili vardığı hükümler ve hedonist felsefesinin estetik ahlakının barındırdığı pür akılcılığı üzerine yapılabilecek birçok eleştiri bulunuyor.

O halde itirazın ve eleştirinin imkanı olabildiği kadar yapıcı da olabildiği bir üçüncü seçeneği araştırmalıyız. Bu seçeneği düşünmemize *başkalık* anlamına gelen *altérité* sözcüğü izin verir. Ötekiyi salt simgesel bir adres, eksikliğin göstereniyle belirlenmiş bir öteki olarak kabul ettiğimizde, her bir özne de benzerinin imgesinde kendi farklılığını tanıyabilir. Bu benzerlerin arasındaki ilişkinin radikal farklılığın yeri olan Başka tarafından düzenlenebilmesidir ve şu anlama gelir: benzeri yeteri kadar farklılaştırabilmeyi ve farklı olanı yeteri kadar benzer kılabilmeyi.

Toplumsal bağı düzenleyen yapının hem merkezi bir boşluğu, namevcutu hem de her bir ögesinde bulunan bir niteliği olan radikal Başka, bir-aradalığın etiği açısından bizim için önemli olan şu soruyu da gündeme getirir: Herhangi bir niteliğinden dolayı (dilsel, cinsel, etnik, politik, yaşam tarzı vb.) zaten farklı olarak kabul ettiğimiz bir öznenin kendimizin olarak tanımladığımız bir nitelikte bizimle ortaklaşmasını nasıl karşılıyoruz? Zira yabancı olanın bize ait olduğunu sandığımız bir niteliği paylaşmasıyla sarsıldığımızda, farklı olanı kurguladığımızın dışında apayrı ve biricik olarak da *apriori* tanımamışızdır. İmgeselin başkalığın yeri olan Simgeselle bağlanmadığında Gerçekle karıştırılması olarak tanımladığımız bu durum aslında gündelik toplumsal yaşamlarımızın hemen her düzleminde karşımıza çıkan, deyim yerindeyse kafamızı çarptığımız bir duvar da¹³. Bununla birlikte radikal başkalık, özne ve Öteki arasında her türlü denkliliği, harmoniyi, bütünleşmeyi kestiğinden, kastettiğimiz birbirimizin imgesine denk ve eşit olduğumuzun yanılısamalı bir özneler-arasılığı da değildir.

Sandığımızın bir kurgu olduğunu temsil edebilmek ancak Simgeselin özne ve Ötekiyi birbirinden ayırttığı başkalığı düzenleyici işleviyedir ve gerçeği radikal başkalık olarak teslim edebilmemiz de bu sayededir. Eğer farklılık, tam da radikal başkalığın herhangi biri tarafından sahip olunması imkânsız olan boşluğu temsil etmesiyle kurulabiliyorsa, kendi inanışlarımızın, kabullerimizin, önyargılarımızın, varsayımlarımızın kısacası uysal rahatlığımızın ötesinde gerçeğin bizi şaşırtmasına ve dönüştürmesine de izin verebilir.

Eksikle Kurulan Bir-Aradalık: Etik ve Politik Olanaklar

O halde sorumuza geri dönelim: Nasıl bir bir-aradalık inşa edeceğiz ki, radikal başkalık ile eksiklik, kesinlik ile sınır, doyumsuzluk ile imkânsızlık; dolayısıyla çatışmacı ve ayırıştırıcı bireyler ile varoluşun kendinde çatışmalı özneleri birbirine karışmasın? Öznenin hem diğerlerini tanıdığı hem de onlar tarafından tanındığı bir karşılıklılığın eşzamanlı olarak “nasıl” ve “ne” sorularıyla birlikte geldiği bu araştırma iki veçheye sahiptir: etik ve politik.

¹³ Üzerinde yazılar olabilseydi belki de çarpmazdık... o zaman bir öte mümkün olurdu, yanılısamayı ve hakikati birbirine bağlayan.

Varlık-yokluk ikiliği dışında “eksik” üzerinden tesis edilen bir etik, “fark”ın ontolojisini köktenci-özcü fantezilerin hattından tümüyle kopararak ve ontolojinin ilgisine boşluğu katarak, özneyi dilin, simgesel evrenin içine yeniden yerleştirir, şöyle ki: benim diğer öznelere farkım, ne onların ya da benim taşıdığımız değişmez bir gösterene ya da *bir* gösterene eşdeğer olmamızdan gelir ne de bu varsayım eşlik eden (şayet özne gösterenle eşdeğerse özne kendi gösterenini de seçebilir) sözde-rasyonel kararlarla kurulur; fark tam da özne ile gösteren arasında asla kapatılmayacak olan yarıktan, doldurulması *imkansız* o boşluktan gelir. Bu aynı zamanda neden belirli bir kimliğin etkisine tümüyle tekabül edemeyeceğimizin, onun zorunluluklarını yerine getirirken dahi her zaman ondan daha fazlası olup sorularla, çatışkılar ve çelişkilerle baş başa kalacağımızın yanıtını sunar.

Farkın dilin içinde ve temsili düzlemde kurulması demek, öznenin salt simgesel bir varlık olduğu anlamına gelmez, bilakis bizi simgesel evrende belirli gösterenlere mihlanmaktan alıkoyan şey, dil ile söz, sözce ile sözceleme, bilinç ile bilinçdışı arasındaki boşluğu temin eden imkânsız nesnedir. Ben diğerinde bende olmayanı, onda eksikliğini kapatacak neyse onu vermesini beklerim, ama beklentim her daim tatminsizlikte kalacaktır, zira onda olduğunu ve beni tümüyle kapatacağını sandığım neyse o namevcuttur. Onda olduğundan neredeyse emin olduğum şey, boşluk olarak bana döner. Bu şaşkınlık, sürpriz ya da keşif anıyla potansiyel hale gelen temas, her türlü idealizasyonun kat edilmesine (öznenin Öteki/ötekiye atfettiği saklı zevkin baştan çıkarıcılığından vazgeçmesine) olanak sağladığı ölçüde özneyi yeni ve yeniden etik bir varoluş haline getirir. Bütünsel bir zevkten vazgeçiş, bizi bir özne olarak diğerlerinin sınırlarını tanımaya, dahası diğerlerine tabi olmaktan kurtararak özgürleşmeye götürür - başlıca derdi insani eylemin temellendirilmiş sınırları olan etik anlayış, en yalın haliyle bir arada kalabilmenin koşulu olarak özgürlüklerin paylaşımından başka nedir ki.¹⁴

Bu feragat, aynı zamanda öznenin verili adlandırmaların öngördüğü prospektüslerden azade, özneliliğinin izini taşıyan bir *eyleme* geçebilmesini garanti altına alır. Öznenin etik varoluşu, karşı karşıya kaldığı boşluğu insanileştirebilme kapasitesiyle belirlenir, imkansızın çizdiği sınırlar dahilinde öznenin kendi davranışsal uzamını diğerlerini hesaba katarak koordinatlar içine yerleştirebilmesiyle. Onun kendi sözü ve eyleminin -ya da sözün kendisi bir eylem olduğundan itibaren eylemin kendisinin-sorumluluğunu yüklenilme şansı, baş döndürücü ve katlanılmaz da olabilen boşlukla beraber diğer öznelere de eksikli olduğunu varsayabilmesi, bu eksikli tümüyle kapatabileceği vaadindeki reçeteler ya da onların vücut bulduğu mevcudiyetlerin tuzaklarına düşmemesi kaydıyla gerçekleştirilebilir.

¹⁴ Etik her şeyden önce insani eylemle ilgili olup onun niteliği ve sonuçlarına dair temellendirilmiş ahlaki çıkarımlarda (ama dikkat edelim bu çıkarımlar ne pragmaya ne de ideolojiye dayanır) bulunmaksam, ikincisi kendilik dışındaki insan varlıklarının sınırları ve sınırlılıklarıyla birlikte zorunluluk ve özgürlüğün müstereğini bulmaktır. Bu konuda bkz. Annemarie Pieper, *Etiğe Giriş*, çev. Veysel Atayman, -Gönül Sezer, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999

Öte yandan bir arada yaşama arzusunu çoğaltabilecek olan boşluk ne mekânsaldır ne de çeperi herhangi bir cismaniliğe sahiptir: Bu onun ne yüzer gezer olduğuna ne de herhangi bir referanstan muaf olduğu anlamına gelir, bilakis rabitasının ancak ilkeler olabileceğine delalet eder. Ve boşluğun çeperini çizen ilkeler evrenselden gelir, bir arada kalabilmenin koşulu olarak evrensel, özneler-arasılığın dolayımını sağlar. Burada hassas olan nokta evrenselin mahiyetidir, o önceden kestirilmiş ve geçerliliğini dayatan teknik bir bilgi değil, eksikli öznenin yüklemiyle birlikte varlık kazanabilecek ve tikel olanın kendisiyle açığa çıkabilecek; bu yüzden de bir-arada kalma arzusuyla birlikte “olmakta olan” bir bilgidir. Başka bir deyişle öznelliğin dışavurumuna olanak kazandıran evrenseldir ya da evrensel olan öznedir.¹⁵ Aksi taktirde birlikteliğin bir ihtimali, parolanın dilin yerine geçtiği, kendi kapalı devresini yaratmış ve bu yüzden de birlikteliğin imgesel yatırımlarla sürdürülebileceği bir içe kapanma olabilir. Ya da daha tehlikeli Bir olma haline savrulmuş; Öteki'nin her türlü simgeselleştirme çabasından kaçabildiği, bu noktada muhatabın öznelliğini artık ayırt edemediğimiz, kendisini dilin ve evrenselin yerine ikame eden – daha da kötüsü imkansız ipotek altına alabilen- bir doğrudanlık yanılması olur ki, Türkiye'deki güncel siyasi söylemin emareleri bunu göstermektedir. Dolayısıyla bugün ülkede yaşananlar, siyasi bir otorite sorunuyla birlikte etik bir aşınmadır.-

Dolayısıyla bizim önerimiz değişik tokuş edilebilen bir boşluk; o zaman bu inşanın gerçekleşme potansiyeli, etik olduğu kadar politik bir meseledir de, en azından siyasalın yeşermesi için bir mahal: Bu şekildeki bir aradalık, bilhassa iki açıdan politiktir. İlkin, öznenin muktedirliğini yeniden tanımlayarak yeni bir siyasetin oluşabilme koşullarını yaratır. Politik öznenin tasnif etme becerisiyle merkezde yer alan, kontrol gücüne sahip konumundan kendindeki eksikle münhasır olarak eylemde bulunan özneye geçiş, siyasal olarak muktedirliği mütehakim olandan ayırıştırır, diğer yandan da eylemin gerçek içeriğini hatırlatır. Eksikle birlikte muktedirlik pejoratif yüklemelerden kurtularak “yapabilirlik” olmaya, Öteki'yi saydamlaştıran kendilik bilinci ve irade söylemlerinin yerine özneyi bilinçdışıyla alan yapma-olagelme hallerini canlandırmaya ve özneler arasındaki eşitliği tesis etmeye başlar. Dahası, bu yeni anlamdaki muktedirliği ortaya koyan eylem, herhangi bir sürekliliği olmak zorunda olmayan edimden de giderek ayrılır. Eylemin (movement), tekil ve ayrık olabilen edimden (act) farkı, diğer öznelerle kurduğu bağla birlikte zamansal bir devinim hali olmasıdır. Böylelikle eylem, bir sürecin içinde kolektif bir anlatının inşasında kurucu öge hale gelir.

Eksikliğin politik öznenin oluşumundaki ikinci durak ise, politik mücadelenin en başından itibaren bu boşluk üzerinde dönmesidir ya da politikanın kendisi hâlihazırda ona egemen olma, içerik kazandırma ve bunu meşrulaştırma araçlarının üretilmesidir. Dilerseniz buna hegemonya da diyebilirsiniz. Boşluğu kapatma ve farkı silme, Birlik adına Bir olmayı yücelten, bunu her daim imgesel

¹⁵ Tüm metnin bu fikir üzerine olduğu bir kaynak için bkz. Nilgün Toker Kılınç, *Politika ve Sorumluluk*, Birikim Yayınları, İstanbul, 2012

düşman yaratma ve eziyet fantazileriyle birlikte paranoid bir yerden kuran otoriter-totaliter rejimlerde gayet açıktır, asıl burada farkla ikircikli bir ilişki kuran mütemadiyen çoğulculuk şiarıyla meşruiyetini perdah eden liberal söylemdir. Hepimizin hemfikir olduğu çoğulculuk, liberal siyasette tüm farkların aynı bütünde eşitlenerek birbiri ardına dizilmesi olarak işler. Benzer şekilde stratejik olarak kurgulanmış bu yan yana dizilim, özneleri kendilerinde tamamlanmış, tutarlı bütünlükler olarak ele aldığından yalnız tekil özneler değil, aynı zamanda kolektif kimlikler için geçerli olabilecek geçişkenlikleri ve aslen ona imkan kazandıran artikülasyonu engeller. İlginç olan, liberal söylemin bu denli farka vurgu yaparken aslen farkı yok sayan tarafıdır; öznenin eksikliğini tanımayarak tekillğe (elbette pratikte değil, ancak düşünsel (ideasyonel) manada otoriter söylemle benzerlik göstererek) bir öz-içerik atfeder. Aralarındaki ayırım, otoriter söylemin bu özün yüceltim veya stigmatizasyonu ile özneler ve kolektif kimlikler arasındaki artikülasyonu tümüyle yok etmesiyle, liberalizmin ona rasyonalite ilkesini yüklemesi, rasyonelliğin tartışılmaz bir öz olarak eşit dağılımını yapmaya soyunmasıdır. Dolayısıyla liberalizm, bizatihi otoriterleşmeye karşı bir aradılığı rasyonel kararlarla kurulmuş bir konsensüs olarak paranteze alırken, kaçmak istediği tuzağa düşer ve özneye kimlik arasındaki boşluğu-mesafeyi kapatarak her ikisini de donuklaşan sabitelere dönüştürür.

Oysa bu konsensüsün gelebilmesi, bilhassa kolektiviteler mevzubahis olunca, sözün ve eylemin eksikliğe istinaden dolaşıma geçebilmesiyle imkân kazanır, zira öznenin arzusunun her daim ötekinin arzusunun izini taşıması gibi, kolektif kimlikler de daha en başından bütünsel yapılanmalar olmayıp ancak bir diğeriyle anlam kazanırlar. Bu süreçte kimlik, diğeriyle farklılaştığı nokta da bir kimlik olabilir, ki bu farklılık anlamlandırma ve performans aracılığıyla değil, kendi aralarındaki çatışma, gerilim, birliktelik, ortaklık, rekabet, mücadele ve dahası yapılanmaya özgü uzlaşmazlıklarla birlikte gelir. Başka bir deyişle bir konsensüs üzerinde konsensüs sağlayabilmenin koşulu, uzlaşma için uzlaşmazlığın önceden hesaba katılabilmesiyle sözün olanağına kavuşabilmektir. Liberal çoğulculuk anlayışının anlamaktan imtina ettiği gerçeklik budur; farklar sınırların (kimi zaman onların getirdiği uzlaşmazlıkların) dil aracılığıyla silinip benzerlikler oyunu ile birbirine dönüşümüyle bir arada var olamaz, bilakis bir aradalık farkın kimi zaman herhangi bir adlandırmaya direnebilecek bir *fark* kalacağına teslim edilmesiyle anlatıya dönüşür.

O halde bir-aradalık, şayet çoğulcu olacak ve farkla birlikte gelen eşitlikler esasıyla hareket edecekse, bu, antagonistik noktaların (Gerçek'ten gelen geri dönüşler neden olmasın?) "yoklar ve zaten hiç olmadılar" minvalindeki yok sayılışıyla değil, uzlaşmaz çelişkilerin çarpışmasıyla açılan deliklerin nasıl yeniden insanileştirileceği ya da nasıl bir kez daha simgesele kaydolacağı sorusuyla düşünülebilir -ve işte yine etik, onsuz bir politikanın olamayacağına dair bir başka delil-. Uzlaşmaz çelişkileri dışarıda bırakan pratikler kadar bu pratiklerle benzerlik gösteren uyum/ehlileştirme/kısırlaştırma politikalarının berisinde duracaksa, insanileştirmenin bir yolu, onu muhalif olanın kapsamında aktarıma izin verecek

bir ihtimale dönüştürmek neden olmasın? Ki bu ihtimali araştırmak bile, narsisizmden geri çekilmeyi gerektirir, zira hem tüm güçlü varlıklar olduğumuz yanılması terk edip eksikli varlığımızı kabul edebilmeyi hem de tepeden bakmanın bir yöntemi olarak kof bir empatiden vazgeçebilmeyi şart koşar. Zira aktarımın bir karşı aktarımı olacağından, yerinden edilmeye, zeminimizin kaymasına ve nihayetinde otorite konumunu boş bırakabilmeye razı oluruz.

Bu ihtimali canlandırabilecek bir-aradalık hallerini düşündüğümüzde, karşılıklığın metodolojisine geçiş söz konusu olur. Hem ötekiyle birlikte ortak-varoluşsal bir bütün teşkil etmeyeceğimiz hem atomize tekillikler olmayıp diğerinden gelecek olana -başkalığa- açık olabileceğimiz hem de varoluşumuza ilişkin *kim* olduğumuz sorgusunu performatif *kimlik*lerle kurgulamayacağımız bu karşılıklılık, bir-aradalık sorusunun kritik noktasıdır. Eğer ki önerdiğimiz karşılıklılık, aynı hizadaki taleplerin peş peşe sıralanışı yahut mütekabiliyet değilse, o zaman bu, A ile A olmayan üzerinden ilerleyebilecek bir ilişki değildir. En klasik hegemonya açıklaması için verilecek bu misal, ötekinin ancak A'nın kapladığı alan ya da ona öncelik tanıyan anlamlandırmaların olumsuzlaması olabildiği bir merkezîyetçilik- bağımlılık içerir. A olmayan bu koşullarda ancak A'nın söyleminin yeniden üretiminde en iyi ihtimalle bir kuvertür, daha derindeyse bir payanda olmaya yarar. Her türlü hiyerarşinin türetilmesine müsait olan bu bağımlılık, aynı zamanda bir tür kimlik metafiziğine dek uzamını genişletebilir.

Eğer bu tarz bir ilişkilenemeyi reddediyorsak, o zaman bağı A ve B'nin birlikteliğinden kurabilir miyiz? Belirli bir oranda bunun bir birliktelik olacağı açıktır, ama eksiklik üzerinden değil. Çünkü A ve B ilişkisinin çağrışımı ortak bir amaç için bir araya gelmiş tekilliklerin, bu amaçları artık paylaşmadığında bir "A" ve bir "B" olarak kendi yaşamlarına geri dönebileceği anlamına gelir. Kendilerindeki ayrıksılıkla taktiksel bu birliktelik, bir tür iş birliğidir ama anlatı oluşturma becerisinde zayıftır. Her biri sanki birbiriyle kendi dünyalarından yeri geldiğinde irtibata geçer. Pragmatist bir etik-siyaseti bununla açıklamak mümkündür, sonuca odaklı bir araya gelme.

Halbuki A'nın B'yle bir araya gelişinde, her ikisini de birbirinden sorumlu kılacak, birinin diğeri üzerinde iz bırakmasına müsaade edecek, böylelikle mahallerin yaratılmasına varacak bir bağlaca ihtiyaç vardır; eksikle bir-aradalık tıpkı dildeki gibi bir teyelleme unsuruna gereksinim duyar. Birbirinin taleplerini ancak ortak bir erette duyabilmeyi kolaylaştıran "ve" den ziyade, artık o talebin işitmeden kalınmayacağı "ile" ye geçiş, duyusun, dilin, temasın olasılıklarını açar. Bunun ötesinde "ile olmak", bilinmeyen, henüz kestirilememiş bir yeninin oluşması için varoluşsal bir sahadır: Rasyonel bir konsensüsle de değil; özneyi eksiliğine gönderip onunla baş etmekte artık tek başına olmadığını söyleyen, farkı radikallikten kurtararak dilin -dinlenebilir- olanın içine katan ancak bunun gerilimli, yerinden oynatan, yeniden konumlan-dır-malara aralık tanıyan bir bir aradalık hali. Salınımlara,

etkileşimlere, dalgalanma ve hatta münakaşalara açık bir aradalık;, ama ortak bir “itiraz”ın gelebilmesi de buradan doğar.

Şimdi bir adım atarak ve riske girerek “ile”yi ilerletelim: - ile olmaktan, Jean Luc Nancy’nin önerdiği gibi, ile-olmak haline geçiş, eksinin yer değiştirmesiyle olasılıkları çoğaltır. İle olmak varoluşsal düzlemde ötekinin her halükarda tanınmasını içerirken, ile “-” olmak, öngörülemez olanı içe katar. Birlikte neyin ve nasıl çıkacağına tahminlerinin ötesinde bir sürprize yer verir. Farklarıyla birlikte müşterek bir yerde buluşmak, o eksinin ne olacağına sonuçlarını olumsal kılar, onun düzenlenmesi ise ancak etik-siyasi bir nokta olabilir. Böylesi bir-aradalık karşılaşmalarla ve “karşı”laşmalarla kurulur, çoğu zaman da sarsılmayı göze alarak. Zorlayıcılığına rağmen, bir öyküyü ve hafızayı birlikte örme arzusuyla...